

Idea - možný význam dnes

Patočka v *Negativním platonismu* připouští, že „z hlediska ryze logického, jak známo, žádný argument není dostatečný, aby odůvodnil tezi idejí jako separovaných entit, k nimž žádné smyslové jsoucno nedosahuje“ (6647, str. 45). „Odtud pak moderní pokusy interpretovat /46/ideu naopak jako ryze myšlenkový prostředek výkladu zkušenosti, bez něhož se neobejde vědecké poznání v hlubokém smyslu.“ V tomto případě však mizí onen chórismos, a s tím se Patočka nechce smířit. Řešení tehdy viděl v revizi Platónova chápání idejí jako pozitivních jsoucen (dokonce nejvyšších jsoucen), a užil termínu „negativní“, jak zní název oné studie za jeho života sice nevytištěné, ale kdysi poskytnuté pro strojem psaný sborník k počtě životního výročí prof. Boženy Komárkové (a odtud „samizdatově“ opisované a čtené zejména studenty). Nechme zatím stranou Patočku a jeho „*negativní platonismus*“ (ukázalo se, že těch menších textů k témuž tématu napsal Patočka víc), a raději si postavme otázku, zda je možné označit „ideu“ jako negativní jsoucno, tedy jak je možné zachovat její pozitivnost co do významu či smyslu, ale zbavit ji povahy „danosti“ či dokonce „reálnosti“, „jsoucnosti“. Tato otázka se mi vnucovala od té chvíle, kdy jsem si Patočkův text po návratu z vojenské služby (vrátil jsem se před vánocemi 1955) přečetl a pak začal studovat. Vnucovala se mi zejména myšlenka, že negativní jsoucno nemůže být vlastně nic jiného než ne-jeoucno. A protože jsem už z dřívější doby (hned po válce) věděl o termínu „nepředmětný“ a „nepředmětnost“, a to právě od Patočky jako filosofa, na kterém jsem se myšlenkově orientoval (hned po Rádlvi). A měl jsem dojem – jehož jsem se až dosud nikdy nezbavil, spíše jsem se v něm posiloval – že Patočkova myšlenka ideje jako nepředmětného jsoucna byla přinejmenším spoluinspirována právě Rádlem a jeho Útěchou z filosofie, kterou se Patočka zabýval velmi brzo po Rádlově smrti 1942 (vždyť i mně se její text dostal díky šťastným okolnostem do ruky už na přelomu let 1942/43, kdy jsem ji dokonce mohl celou přepsat – a tak v několika exemplářích rozmnožit – na psacím stroji, aniž bych v té době byl jen tušil, o jak významnou knížečku jde a jaký vliv na mne později bude mít). Rádl v poslední kratičké kapitole stručně zmiňuje historku o loupežníkovi, kterému náhle napadne, že loupit je hanba. A Rádl končí: a třeba mu to ani nenapadlo, ale mělo mu to napadnout. To byla idea. – V tom je vlastně obsaženo víc, než si většina čtenářů povšimne: idea „je“ to, co nás má (a může!, ale nemusí!) napadnout. Můžeme ji tedy považovat za jsoucno, když nás může, ale nemusí napadnout? Můžeme o ní říci, že „jest“, i když ještě nikomu nanapadla?

Pochopitelně tím vyvoláváme jen spoustu dalších otázek, které se před námi budou jen rojit. Ale cožpak to za to nestojí se vydat tímto směrem?

(Písek, 140916-2.)